

Българска народна банка

9 декември 2013 г.

Проучване на пазара на валута и деривати

На всеки три години Банката за международни разплащания (БМР), Базел, Швейцария провежда международно проучване на пазара на валута и деривати. Целта на проучването е да се събере обхватна и международно съпоставима информация за размера и структурата на тези пазари. Това от своя страна съдейства за увеличаване на тяхната прозрачност и подпомага обсъждането понастоящем на реформите в тях. БМР определя обхвата на данните и методология за тяхното събиране. На национално равнище проучването се осъществява от националните банки/паричните власти на отделните страни.

През 2013 г. 53 централни банки/парични власти, сред които Българската народна банка (БНБ) за трети път, взеха участие в т.нар. *Тригодишното проучване на пазара на валута и деривати*. Отдел „Анализи“ към Дирекция „Ковчезничество“ на БНБ координира изследването на българския финансов пазар. Въз основа на предварително проучване БНБ избра 12 търговски банки¹ (т.нар. отчетни дилъри) за участие. Всички отчетни институции предоставиха информация за оборота през месец април 2013 г. (първи етап на проучването) и само една от тях отчете позиции на деривати, търгувани извънборсово към края на месец юни 2013 г. (втори етап на проучването).

В настоящия документ се прави обзор на резултатите от проучването за българския финансов пазар, като се представя информация за оборота от търговия на валута и деривати през месец април 2013 г. и разбивка на данните по инструменти, контрагенти, валутни двойки и падежна структура.

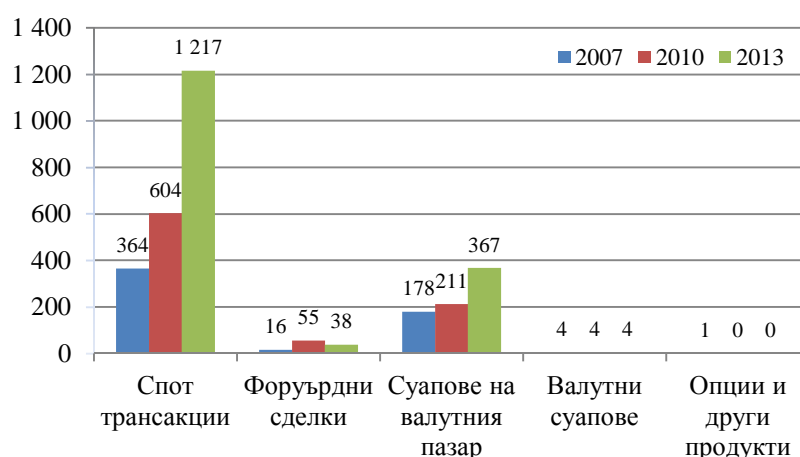
---

¹ Банка ДСК, Банка Пиреос България, БНП Париба С.А. - клон София, Обединена българска банка, Първа инвестиционна банка, Райфайзенбанк (България), СИБАНК, УниКредит Булбанк, Юробанк И Еф Джи България, Сосиете Женерал Експресбанк, Ситибанк Н.А. - клон София, ИНГ Банк Н.В. - клон София.

1. Валутен пазар

Среднодневният оборот на валутния пазар (спот трансакции, форуърдни сделки, суапове и опции) през месец април 2013 г. възлиза на 1 624.7 млн. щ.д. (таблица 1). Това е увеличение с 86% спрямо същия период на 2010 г. и следва нарастване с 55% през април 2010 г. спрямо същия период на 2007 г.

Оборот на валутния пазар
Среднодневна стойност през април в млн. щ.д.

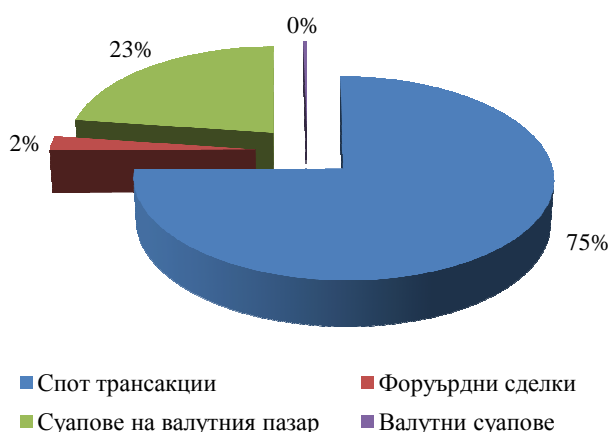

Спот трансакциите заемат най-висок дял във валутната търговия, като на тях се падат 75% от всички трансакции (спрямо 69% през април 2010 г.). Среднодневният оборот на спот пазара през месец април 2013 г. достига 1 216.6 млн. щ.д., което е със 102% по-високо от стойността му за същия период на 2010 г. и допринася за 82% от общото увеличение на оборота на валутния пазар. Докато увеличението в абсолютна стойност надхвърля значително това, регистрирано през месец април 2010 г. спрямо същия период на 2007 г. (увеличение със 66%), нарастването на приноса към общото увеличение на оборота е само с 5 процентни пункта.

Останалите трансакции са осъществени чрез суапове на валутния пазар и форуърдни сделки, на които се падат съответно 23% и 2% от общия оборот (спрямо съответно 24% и 6% през април 2010 г.). При първите е налице увеличение със 74% до стойност от среднодневно 367 млн. щ.д. (спрямо 211.4 млн. през април 2010 г.), а при вторите - намаление с 32% до стойност от среднодневно 37.5 млн. щ.д. (спрямо 55.4 млн. през април 2010 г.).

Оборот на валутния пазар по инструменти

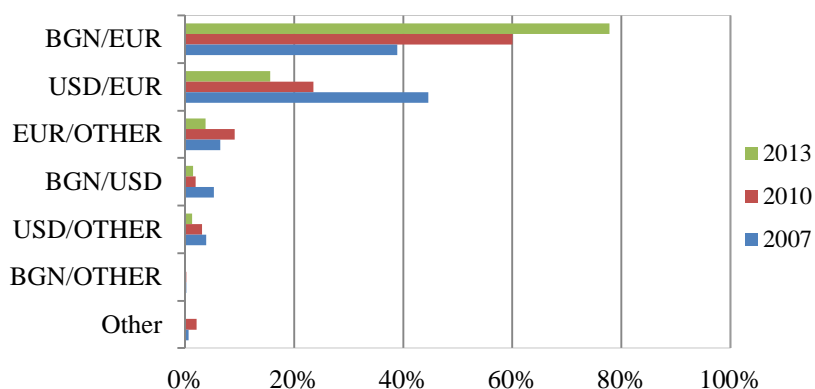
Април 2013 г.

Най-активно търгуваните валути са лев, щатски долар и евро (таблица 3). Трансакциите, включващи лев от едната си страна, нарастват в абсолютна стойност и относителен дял съответно до 1 289.3 млн. щ.д. и 79% (спрямо съответно 543.7 млн. и 62% през април 2010 г.). Трансакциите, включващи щатски долар от едната си страна (с изключение на лев/щатски долар), нарастват само в абсолютна стойност до 274.9 млн. щ.д. (спрямо 232.8 млн. през април 2010 г.), а в относителен дял намаляват до 17% (спрямо 27% през април 2010 г.). Най-често търгуваната валутна двойка е лев/евро, като тя формира 78% от общия оборот (спрямо 60% през април 2010 г.), следвана от щатски долар/евро от 16% (спрямо 24% през април 2010 г.). Търговията в други валутни двойки, различни от евро, щатски долар и лев, е незначителна по обем (спрямо 2% през април 2010 г.).

Оборот на валутния пазар

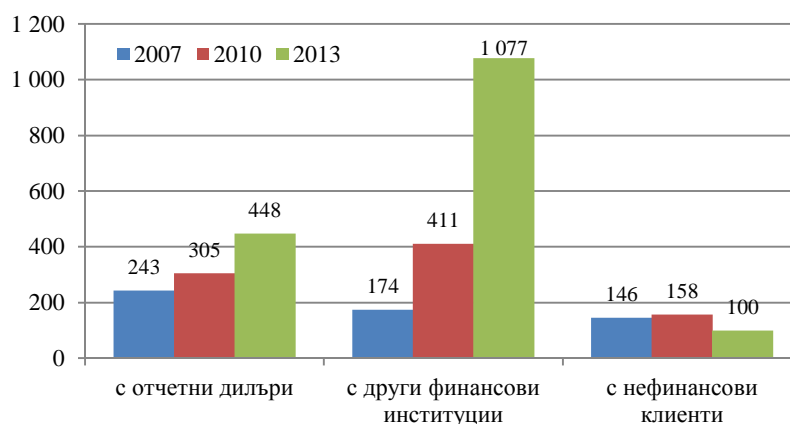
Разбивка по валути

Нарастването на оборота на валутния пазар през месец април 2013 г. се дължи на увеличаване на трансакциите между отчетните дилъри и други финансови институции (таблица 4). Те допринасят за 89% от общото увеличение на оборота, а в относителен дял заемат 66% от съвкупността (спрямо 47% през април 2010 г.). Останалите трансакции са осъществени, както следва: 28% между отчетни дилъри

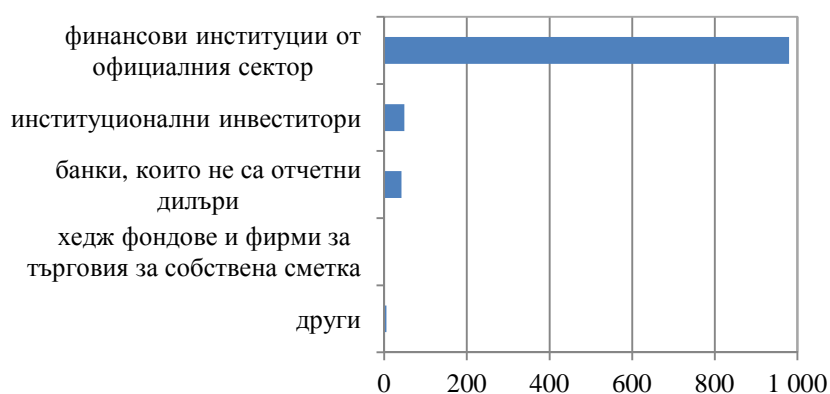
(спрямо 35% през април 2010 г.) и 6% между отчетни дилъри и нефинансови клиенти (спрямо 18% през април 2010 г.).

Оборот на валутния пазар по контрагенти
Среднодневна стойност през април в млн. щ.д.

Проучването през месец април 2013 г. включва за пръв път разбивка на трансакциите между отчетните дилъри и други финансови институции в следните подкатегории (таблица 4): банки, които не са отчетни дилъри; институционални инвеститори; хедж фондове и фирми за търговия за собствена сметка; финансови институции от официалния сектор; и други. Най-много сделки са осъществени с финансови институции от официалния сектор (в т.ч. централни банки и международни финансови институции от публичния сектор), които представляват 91% от всички трансакции между отчетните дилъри и други финансови институции. Останалите трансакции се разделят равномерно между сделки с банки, които не са отчетни дилъри (4%) и такива с институционални инвеститори (4%).

Оборот на валутния пазар
Трансакции с други финансови институции
Среднодневна стойност през април 2013 г. в млн. щ.д.

В географско отношение, 73% от всички трансакции на валутния пазар през месец април 2013 г. (таблица 2) са осъществени с местни контрагенти (спрямо 64% през април 2010). Останалите трансакции представляват сделки с контрагенти от чужбина.

Що се отнася до падежната структура на форуърдните сделки и суапове на валутния пазар в интервала до 1г. (таблица 2): 67% от трансакциите са с падеж от „7 дни или по-малко“ (спрямо 63% през април 2010 г.), докато останалите са с падеж „от 7 дни до 1 г.“ (спрямо 37% през април 2010 г.). Минимална част от трансакциите са в интервал „над 1г.“ (0.3 млн. щ.д. през април 2013 г.).

Допълнителната информация, която се събира за пръв път в рамките на проучването през 2013 г. (таблица 1) показва, че в 6% от случаите отчетните дилъри са действали в ролята на първокласни брокери на валутния пазар. Около 2% от трансакциите са осъществени между отчетни дилъри и клиенти на дребно.

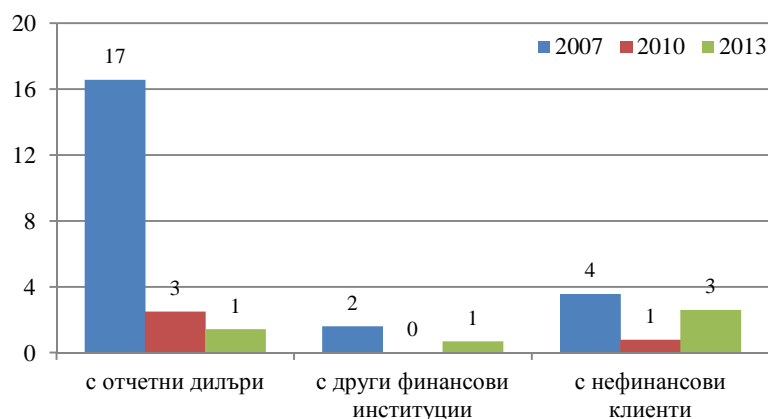
2. Извънборсов пазар на деривати върху лихвени проценти

Среднодневният оборот на извънборсовия пазар на деривати върху лихвени проценти (форуърдни сделки, суапове и опции) през месец април 2013 г. възлиза на 4.7 млн. щ.д. (таблица 5). За сравнение, през същия период на 2010 г. и 2007 г. той възлиза съответно на 3.3 млн. и 21.8 млн. щ.д.

Суаповете върху лихвени проценти са единственият инструмент, използван от отчетните дилъри през месец април 2013 г. (също както и през април 2010 г.), като бележат увеличение с 43% спрямо същия период на 2010 г. Валутата, в която са извършени трансакциите, е евро, а за сравнение през същия период на 2010 г. тя включва евро и щатски долар.

Оборот на извънборсовия пазар на лихвени деривати по контрагенти
Среднодневна стойност през април в млн. щ.д.

По-голяма част от трансакциите са осъществени с нефинансови клиенти (таблица 6), които формират 55% от съвкупността (спрямо 24% през април 2010 г.). Делът на трансакциите, които са осъществени само между отчетни дилъри, се понижава до 31% (спрямо 76% през април 2010 г.).

Характерно за търговията с лихвени деривати е, че преобладават презграничните трансакции, което се потвърждава от резултатите и от трите проучвания досега.

3. Позиции в деривати върху валута, лихвени проценти, акции, кредити, суровини и други продукти

Съгласно указанията на БМР за финансовите институции, които са субсидиари на чуждестранни банки, информацията за позиции се предоставя на консолидирана основа от техните компании-майки. Поради това в извадката за българския пазар остана само една банка и данните не се публикуват, тъй като са несъпоставими с предходните проучвания и за да се спази принципа на конфиденциалност.

На интернет-страницата на БМР (<http://www.bis.org/publ/rpfx13.htm>) са публикувани глобални резултати от *Тригодишното проучване на пазара на валута и деривати* от 2013 г. Там също са приложени връзки към резултатите от националните проучвания.

За допълнителна информация относно проучването може да се обръщате към Надя Николаева, старши експерт в отдел „Анализ“, на тел. 9145 763 или е-mail: Nikolaeva.N@bnbank.org и Диана Маринова, старши експерт в същия отдел, на тел. 9145 727 или е-mail: Marinova.D@bnbank.org.

Оборот на валутния пазар по инструменти

Среднодневна стойност през месец април в млн. щ.д.

Инструмент	2007		2010		2013	
	Стойност	Дял	Стойност	Дял	Стойност	Дял
Инструменти на валутния пазар	563.1		874.3		1624.7	
Спот трансакции	364.1	0.65	603.6	0.69	1216.6	0.75
Форурдни сделки	16.2	0.03	55.4	0.06	37.5	0.02
Суапове на валутния пазар	178.4	0.32	211.4	0.24	367.0	0.23
Валутни суапове	3.6	0.01	4.0	0.00	3.6	0.00
Опции и други продукти	0.8	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
от които:						
първокласни брокери на валутния пазар					104.7	0.06
трансакции на дребно					39.9	0.02
трансакции между свързани лица			193.2	0.22	149.5	0.09

Бележка: Несъответствията между общите суми и стойностите на компонентите се дължат на закръгляване.

Оборот на валутния пазар по инструменти, контрагенти и матуритет

Среднодневна стойност през месец април в млн. щ.д.

Инструменти/ контрагенти/ матуритет	2007		2010		2013	
	Стойност	Дял	Стойност	Дял	Стойност	Дял
Спот трансакции	364.1		603.6		1216.6	
с отчетни дилъри	113.2	0.31	100.1	0.17	104.6	0.09
с други финансови институции	123.3	0.34	368.6	0.61	1021.2	0.84
с нефинансови клиенти	127.6	0.35	134.9	0.22	90.7	0.07
Форуърдни сделки	16.2		55.4		37.5	
с отчетни дилъри	6.5	0.40	30.0	0.54	12.4	0.33
с други финансови институции	2.7	0.17	7.1	0.13	22.7	0.61
с нефинансови клиенти	7.0	0.43	18.3	0.33	2.3	0.06
седем дни или по-малко	6.8	0.42	17.4	0.31	17.9	0.48
от седем дни до една година	9.4	0.58	38.0	0.69	19.6	0.52
над една година	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
Суапове на валутния пазар	178.4		211.4		367.0	
с отчетни дилъри	120.0	0.67	171.4	0.81	327.1	0.89
с други финансови институции	48.1	0.27	35.5	0.17	32.9	0.09
с нефинансови клиенти	10.4	0.06	4.5	0.02	7.0	0.02
седем дни или по-малко	148.0	0.83	151.1	0.71	252.7	0.69
от седем дни до една година	30.4	0.17	60.3	0.29	114.0	0.31
над една година	0.0	0.00	0.0	0.00	0.3	0.00
Валутни суапове	3.6		4.0		3.6	
с отчетни дилъри	3.6	1.00	4.0	1.00	3.6	1.00
с други финансови институции	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
с нефинансови клиенти	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
Опции и други продукти	0.8		0.0		0.0	
с отчетни дилъри	0.1	0.13	0.0	0.00	0.0	0.00
с други финансови институции	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
с нефинансови клиенти	0.7	0.88	0.0	0.00	0.0	0.00
Общо	563.1		874.3		1624.7	
с отчетни дилъри	243.3	0.43	305.5	0.35	447.8	0.28
с други финансови институции	174.1	0.31	411.2	0.47	1076.9	0.66
с нефинансови клиенти	145.6	0.26	157.7	0.18	100.0	0.06
местни	303.5	0.54	562.0	0.64	1189.6	0.73
презгранични	259.6	0.46	312.4	0.36	435.1	0.27

Бележка: Несъответствията между общите суми и стойностите на компонентите се дължат на закръгляване.

Оборот на валутния пазар по валутни двойки

Среднодневна стойност през месец април в млн. щ.д.

Валутна двойка	2007		2010		2013	
	Стойност	Дял	Стойност	Дял	Стойност	Дял
USD / AUD	1.3	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
USD / BRL			0.0	0.00	0.0	0.00
USD / CAD	0.7	0.00	0.0	0.00	0.7	0.00
USD / CHF	2.2	0.00	0.3	0.00	0.2	0.00
USD / CNY			0.0	0.00	0.0	0.00
USD / EUR	251.3	0.45	205.7	0.24	253.8	0.16
USD / GBP	13.9	0.02	18.8	0.02	13.9	0.01
USD / HKD			0.0	0.00	0.0	0.00
USD / INR			0.0	0.00	0.0	0.00
USD / JPY	2.9	0.01	3.6	0.00	0.4	0.00
USD / KRW			0.0	0.00	0.0	0.00
USD / MXN					0.0	0.00
USD / NOK					0.9	0.00
USD / NZD					0.0	0.00
USD / PLN					0.0	0.00
USD / RUB					1.9	0.00
USD / SEK	0.0	0.00	0.0	0.00	0.1	0.00
USD / SGD					0.0	0.00
USD / TRY					0.0	0.00
USD / TWD					0.0	0.00
USD / ZAR			0.0	0.00	0.0	0.00
USD / OTH	0.6	0.00	4.4	0.01	3.1	0.00
EUR / AUD	0.0	0.00	6.7	0.01	0.1	0.00
EUR / CAD	0.1	0.00	7.3	0.01	0.2	0.00
EUR / CHF	10.7	0.02	20.3	0.02	25.9	0.02
EUR / CNY					0.0	0.00
EUR / DKK					0.0	0.00
EUR / GBP	13.4	0.02	16.4	0.02	9.0	0.01
EUR / HUF					1.8	0.00
EUR / JPY	4.0	0.01	1.6	0.00	15.6	0.01
EUR / NOK					0.7	0.00
EUR / PLN					0.7	0.00
EUR / SEK	8.0	0.01	0.6	0.00	0.2	0.00
EUR / TRY					2.8	0.00
EUR / OTH	0.2	0.00	26.8	0.03	3.5	0.00
BGN / AUD	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
BGN / CAD	0.0	0.00	0.0	0.00	0.1	0.00
BGN / CHF	0.1	0.00	0.4	0.00	0.4	0.00
BGN / EUR	219.1	0.39	524.8	0.60	1 264.4	0.78
BGN / GBP	1.0	0.00	1.1	0.00	0.7	0.00
BGN / JPY	0.0	0.00	0.2	0.00	0.1	0.00
BGN / SEK	0.1	0.00	0.2	0.00	0.1	0.00
BGN / USD	29.8	0.05	17.0	0.02	23.3	0.01
BGN / OTH	0.0	0.00	0.1	0.00	0.1	0.00
Други	3.5	0.01	18.3	0.02	0.0	0.00
Всички валутни двойки	563.1		874.3		1 624.7	

Бележка: Несъответствията между общите суми и стойностите на компонентите се дължат на закръгляване.

Оборот на валутния пазар по контрагенти*Среднодневна стойност през месец април в млн. щ.д.*

Контрагенти	2007		2010		2013	
	Стойност	Дял	Стойност	Дял	Стойност	Дял
Общо	563.1		874.3		1624.7	
с отчетни дилъри	243.3		305.5		447.8	
местни	54.2	0.22	17.5	0.06	23.3	0.05
презгранични	189.1	0.78	287.9	0.94	424.5	0.95
с други финансови институции	174.1		411.2		1076.9	
местни	106.3	0.61	387.7	0.94	1067.5	0.99
презгранични	67.9	0.39	23.5	0.06	9.3	0.01
банки, които не са отчетни дилъри					41.7	0.04
институционални инвеститори					48.3	0.04
хедж фондове и фирми за търговия за собств. сметка					0.4	0.00
финансови институции от официалния сектор					979.8	0.91
други					5.0	0.00
некласифицирани					1.6	0.00
с нефинансови клиенти	145.6		157.7		100.0	
местни	143.0	0.98	156.7	0.99	98.8	0.99
презгранични	2.6	0.02	1.0	0.01	1.2	0.01

Бележка: Несъответствията между общите суми и стойностите на компонентите се дължат на закръгляване.

Оборот на извънборсовия пазар на лихвени деривати

Среднодневна стойност през месец април в млн. щ.д.

Инструмент	2007		2010		2013	
	Стойност	Дял	Стойност	Дял	Стойност	Дял
Деривати върху лихвени проценти	21.8		3.3		4.7	
Форурдни сделки с лихвено плащане	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
Суапове върху лихвени проценти	19.8	0.91	3.3	1.00	4.7	1.00
Опции и други продукти	2.0	0.09	0.0	0.00	0.0	0.00

Бележка: Несъответствията между общите суми и стойностите на компонентите се дължат на закръгляване.

Оборот на извънборсовия пазар на лихвени деривати

Среднодневна стойност през месец април в млн. щ.д.

Инструменти/ контрагенти	2007		2010		2013	
	Стойност	Дял	Стойност	Дял	Стойност	Дял
Форуърдни сделки с лихвено плащане	0.0		0.0		0.0	
с отчетни дилъри	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
с други финансови институции	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
с нефинансови клиенти	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
Суапове върху лихвени проценти	19.8		3.3		4.7	
с отчетни дилъри	15.3	0.77	2.5	0.76	1.4	0.31
с други финансови институции	1.6	0.08	0.0	0.00	0.7	0.14
с нефинансови клиенти	2.9	0.14	0.8	0.24	2.6	0.55
Опции и други продукти	2.0		0.0		0.0	
с отчетни дилъри	1.3	0.64	0.0	0.00	0.0	0.00
с други финансови институции	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
с нефинансови клиенти	0.7	0.36	0.0	0.00	0.0	0.00
Общо	21.8		3.3		4.7	
с отчетни дилъри	16.6	0.76	2.5	0.76	1.4	0.31
с други финансови институции	1.6	0.07	0.0	0.00	0.7	0.14
с нефинансови клиенти	3.6	0.16	0.8	0.24	2.6	0.55
местни	6.5	0.30	0.8	0.24	1.1	0.24
презгранични	15.3	0.70	2.5	0.76	3.6	0.76

Бележка: Несъответствията между общите суми и стойностите на компонентите се дължат на закръгляване.